

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas No:1967/27

Karar No:1968/49

Karar tarihi:24/10/1968

Resmi Gazete tarih/sayı:2.7.1969/13238

Davacı : Yüksek Hâkimler Kurulu adına Başkan Rahmi Ergil.

Dâvanın konusu: 22/4/1962 günlü ve 45 sayılı Yüksek Hâkimler Kurulu Kanununun 12/5/1967 günlü ve 868 sayılı Kanunla değişik 6. maddesinin dördüncü ve beşinci fıkraları, 14. maddesinin birinci fıkrası ve geçici 2. maddesinin ikinci fıkrası hükümlerinin Anayasa'nın 2. ve 143. maddelerine aykırılığı nedeniyle iptalidir.

İLK İNCELEME:

Anayasa Mahkemesi içtüzüğünün 15. maddesi uyarınca yapılan ilk inceleme sonunda dâva açanın kurulu Temsile yetkili bulunduğuna ilişkin belge örneği ile Yüksek Hâkimler Genel Kurulunun dâvanın açılmasına ilişkin kararım gösteren tutanak örneği dâva dilekçesine eklenmiş ve dilekçede dâvanın gerekçeleri gösterilmiş bulunmasına, konunun Yüksek Hâkimler Kurulunun kuruluşu ve bu bakımdan varlığı ile ilgili olmasına göre dosyada eksik bulunmadığından esasın incelenmesine; Başkan İbrahim Senil, Başkan Vekili Lütfi Ömerbaş, Üye İhsan Keçecioğlu, Salim Başol, Feyzullah Uslu, Fazlı Öztan, Celâlettin Kuralmen, Hakkı Ketenoğlu, Avni Givda, Muhittin Taylan, İhsan Ecemiş, Recai Seçkin, Ahmet Akar, Halit Zarbun ve Muhittin Gürün'ün katıldıkları 14/9/1967 günlü toplantıda oybirliği ile karar verilmiştir.

ESASIN İNCELENMESİ VE GEREKÇELER :

a) Dâva dilekçesi ve düzenlenmiş bulunan esasa ilişkin rapor ile İptali istenilen yasa hükümleri ve gerekçede dayanan Anayasa hükümleri ve bunların dayanakları olan yasama belgeleri incelenip davacı Kurul adına gelmiş bulunan temsilcinin sözlü açıklamaları dinlendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

1- İptali istenilen 45 sayılı Yüksek Hâkimler Kurulu Kanununun 868 sayılı Kanunla değişik 6. maddesinin dört ve beşinci fıkraları şunlardır:

"Şu kadar ki, seçilmiş olan üyelerin de görevleri sona erer ve böylece boş kalan üyeliklerin yedekleri tamamlanır.

Sonradan seçilmiş bulunan üyelerin görev süresi, aynı seçim devresi için seçilen üyelerin görev süreleri ile birlikte sona erer."

2- Sözü edilen Kanunun değişik 14. maddesinin birinci fıkrası hükmü şöyledir:

"Kanunen göreve başlamalarının zorunlu olduğu tarihe kadar bir kısım üyelerin seçimleri tamamlanamadığı takdirde, seçilmiş bulunanlar Yüksek Hâkimler Kurulunda derhal göreve başlattırılır."

3- Sözü geçen Kanunun 868 sayılı Kanunla değişik geçici 2. maddesinin ikinci fıkrası hükmü şöyledir:

"Bu suretle göreve başlayacak olan asıl ve yedek üyelerin ilk toplanma tarihinden başlayarak iki yılın bitmesinden beş ay önce, üçü Yargıtay Genel Kurulunca, üçü birinci sınıfa ayrılmış hâkimlerce ve üçü de yasama meclislerince seçilmiş üyelerden olmak üzere dokuz asıl üye ve biri Yargıtay Genel Kurulunca, biri birinci sınıfa ayrılmış hâkimlerce Yasama Meclisleri tarafından seçilmiş yedek üyelerden olmak üzere iki yedek üye için ad çekmeye başvurulur."

b) Davacının dayandığı Anayasa maddeleri şunlardır:

"Madde 143.- Yüksek Hâkimler Kurulu, onsekiz asıl ve beş yedek üyeden kuruludur. Bu üyelerden altısı Yargıtay Genel Kurulunca, altısı birinci sınıfa ayrılmış hâkimlerce ve kendi aralarından gizli oyla seçilir. Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu, yüksek mahkemelerde hâkimlik etmiş veya bunlara üye olma şartlarını kazanmış kimseler arasından gizli oyla ve üye tamsayılarının salt çoğunluğu ile üçer üye seçerler. Bu usulle Yargıtay Genel Kurulunca iki, birinci sınıfa ayrılmış hâkimler ile Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu tarafından birer yedek üye seçilir.

Yüksek Hâkimler Kurulu, üye tamsayısının salt çoğunluğu ile kendi içinden Başkanını seçer.

Yüksek Hâkimler Kurulu üyelerinin görev süresi dört yıldır. Her iki yılda yarısının seçimi yenilenir. Hâkimlik görevinde iken seçilmiş olan üyeler, ardı ardına iki defa seçilemez.

Yüksek Hâkimler Kurulu üyeleri, görevleri süresince başka bir iş ve görev alamazlar.

Yüksek Hâkimler Kurulunun kuruluşu, çalışma usulleri, bölümleri ve bu bölümlerin görevleri ile toplantı ve karar yeter sayıları, başkan ve üyelerinin aylık ve ödenekleri kanunla düzenlenir.

Adalet Bakanı, Yüksek Hâkimler Kurulu toplantılarına katılabilir; oylamaya katılamaz."

c) Anayasa'nın yukarıda yazılı 143. maddesinden anlaşılacağı üzere, Yüksek Hâkimler Kurulunda çalışan üyeler, Yargıtay Genel Kurulu, birinci sınıfa ayrılmış hâkimler, Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu tarafından dört yıl için seçilir ve üyelerin yarısının seçimi her iki yılda bir yenilenir. 45 sayılı Kanunun 21. maddesi uyarınca Kurulun asıl ve yedek üyelerinin seçimlerine ilişkin tutanakların hepsi. Yüksek Hâkimler Seçim Kurulunca birleştirilip Resmî Gazetede ilân edilir ve bu üyeler sözü edilen Kanunun 25. maddesi gereğince hep birlikte and içerek görevlerine başlarlar. 1962 yılında 45 sayılı Kanunun yapılp yürürlüğe girmesi ile ilk kez seçimler yapılmış ve bütün üyeler and içerek göreve başlamışlardır.

Anayasa gereğince Kurulun üyelerinin yarısının seçiminin her İki yılda yenilenebilmesi için 45 sayılı Yasaya konulan geçici 2. madde uyarınca ilk Kurulun göreve başlamasından ondokuz ay sonra Kurulca yapılan ad çekme işlemi sonunda görevden ayrılacakları belli olan üyelerin yerine yeniden seçim yapılması gerekmiş ve bu seçimler Yargıtay Genel Kurulu ile birinci sınıfa ayrılmış hâkimler ve Millet Meclisi Kurulunca yapılmış ise de, Cumhuriyet Senatosunca yapılamadığından 1964 yılında seçilen üyelerin tutanakları birleştirilerek and içmelerinden sonra göreve başlamaları olanağı elde edilememiştir.

ç) 45 sayılı Kanunun 6. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca yeniden seçilip göreve başlayıncaya değin eski üyeler görevlerinde kalacaklarından. Kurul, ilk seçilen üyeler ile çalışmaya devam etmiş ve böylece ilk seçimden sonra dört yıl geçmiş bulunduğundan, ilk seçilen Kurulun ikinci yarısının yenilenmesi için seçimler yapılmış ise de daha önce yenilenen üyeler iki yıldan beri göreve başlayamadıklarından bu son seçilenlerin göreve başlamaları dahi olanak dışı kalmıştır. İşte Kurulun işleyişindeki bu aksaklığı giderebilmek amacı ile, Yasama Meclislerince bu dâvada bir takım hükümlerinin iptali istenilen 868 sayılı Kanun ile Yüksek Hâkimler Kurulu Kanununun

birçok maddesi değiştirilmiş ve bu arada 45 sayılı Kanunun geçici 2. maddesine de yeniden uygulama olanağı sağlamak üzere o madde hükmü yeni baştan konulmuştur.

868 sayılı Kanunun bu dâva açısından dayandığı ilkeler, kural olarak, Yüksek Hâkimler Kurulu için yapılacak seçimlerde birkaç üyenin seçilmemiş olmasının öbür üyelerin işe başlamalarına engel sayılmaması ve yerlerine seçim yapılmayan üyelerin dahi öteki üyelerle birlikte görevden ayrılmaları ve Kuruldaki boşluğun seçimler tamamlanıncaya değin yedek üyelerle doldurulması, Anayasa'nın öngördüğü düzenin işleyebilmesi için 1964 ve 1966 yılında seçilmiş bulunan üyelerin göreve başlamalarını izleyen ondokuzuncu ayda yapılacak ad çekme işlemi sonunda belli olacak üyelerin yerine yeniden seçim yapılmasıdır,

d) Seçimi yapılamayan asıl üyelikler için seçim yapılmıncaya değin yedek üyelerin, onların yerine görev yapmaları, yedek üyeliğin amacına aykırı değildir. Gerçekten, Anayasa asıllarının herhangi bir nedenle görev başında buldukları veya bulunamadıkları bütün durumlarda ortaya çıkacak boşlukları doldurmak ve böylece Kurulun sürekli çalışmasını sağlamak amacı ile yedek üyeliği kabul etmiştir ve yedek üyelerin göreve katılacakları durumlar bakımından Anayasa'da öngörülmüş herhangi bir sınırlandırma yoktur. Yalnızca (yedek) sözünden çıkan anlam, asıl üyeler kurullara girebilecek durumda oldukça yedek üyelerin onların yerine görev yapamayacaklarıdır.

Konu bu açıdan ele alınca asıl üyelikler için seçimler tamamlanıncaya değin yedek üyelerin, onların yerine görev yapmalarında yedek üyeliğin Anayasa ile kabulü gereğine aykırı herhangi bir yan görülemez. Kaldı ki, 45 sayılı Kanunun, yedek üyelerin kurullara nasıl katılacaklarını ve gireceklerini öbür işleri bildiren 36. maddesi hükümleri ile getirilen sınırlandırmaların amacı da, ancak ve ancak asiller görevlerinin başında ve Kurula katılabilecek durumda iken onların görevden kaçınarak kendi yerlerine yedeklerin Kurula katılması ile işin görülmesine engel olmaktır.

Buna göre, bir yasa hükmünün yasanın başka bir hükmüne aykırılığının Anayasa'ya aykırılık olmayacağı bir yana, istem konusu hükmünde, 45 sayılı Kanunun 36. maddesinin hükümlerine aykırı bir yön dahi yoktur. Sözün kısası, asillerin görev yapılamıyacak durumlarda yedeklerin onlar yerine görev yapmaları gereğini belirten hüküm, asiller için yapılacak seçim tamamlanıncaya dek yedeklerin onlar yerine kurullara katılmasını engelleyecek nitelikte bulunmamaktadır. Kurulun eksik üyelerle çalışma zorunda kalması, er veya geç birtakım aksaklıklara yol açabilecektir. Bu durum eksik kadro ile çalışmanın kaçınılmaz bir sonucudur; bu aksaklıkları önlemek hemen hemen olanak dışıdır. Bu yönün, Anayasa'nın 2. maddesinde öngörülen hukuk devleti ilkesine bir aykırılığı görülmemiştir.

e) 45 sayılı Kanunun değişik 6. maddesinin beşinci fıkrasında, gecikme ile sonradan seçilmiş bulunan üyelerin görev süresinin, aynı seçim dönemi için seçilen öbür üyelerin görev süreleri ile birlikte sona ereceğinin kabul edilmiş bulunması sonucunda, sonradan seçilmiş üyelerin dört yıllık süreyi tamamlamadan görevden ayrılma durumunda kalacakları doğrudur. Burada seçimlerin tam zamanında yapılması sonucunda ortaya çıkan bir aksaklık söz konusudur. Bu aksaklığın giderilmesi için bu üyelerin dört yıl olan görev sürelerini tamamladıktan sonra görevden ayrılmaları kuralı benimsenemez. Çünkü Anayasa'nın 143. maddesinin üçüncü fıkrasındaki: "Yüksek Hâkimler Kurulu üyelerinin görev süresi dört yıldır. Her iki yılda yarısının seçimi yenilenir. Hâkimlik görevinde iken seçilmiş olan üyeler ardı ardına iki defa seçilemez- hükmü tüm olarak gözönünde tutulup yorumlandığında, yenilemenin hep birlikte olacağı ve zorunluluk durumlarında üyelerin dört yıllık süresinin uzatılması yerine kısaltılması yolunun daha az sakıncalı bulunacağı anlaşılmaktadır. Özellikle Hâkimlik görevinde İken seçilmiş olan üyelerin ardı ardına iki kez seçilmesini yasak eden hüküm ile hâkimlerin bu idarî iş için temel görevleri olan hâkimlikten uzun zaman ayrılarak meslekteki bilgi ve görgülerinin körlenmesinin önlenmek istendiği gözönünde tutulursa, yerlerine

dönem içinde yenileri seçilmeyen eski üyelerin dört yılı doldurduktan sonra dahi yerlerine yenilerinin seçilmesi için belki bir veya iki yıl daha görevde kalmaları ve böylece onların görev sürelerinin dört yılı aşır beş veya altı yıla çıkması gibi durumlar benimsenemez ve şayet böyle bir ilke benimsenirse Kurulun yarısının bir bütün olarak değişmesi durumu veya hiç değilse buna daha yakın bir durum artık gerçekleşemez. Geç seçilen üyelerin arkadaşları ile birlikte görevden ayrılmalarının sakıncası onların dört yılı tamamladıktan sonra görevden ayrılmalarının doğuracağı sakıncaya göre daha az ağırdır ve Kurulun yarısının tüm olarak yenilenmesi hükmünün yerine getirilmesine daha elverişlidir. Bundan dolayı Anayasa'ya aykırılık söz konusu edilemez. Özetlemek gerekirse, Anayasa'nın kurduğu düzenin gerçekleşmesinde seçimlerin bir bölümünün gecikmesinden doğacak aksaklıkların etkilerinin olabildiğince azaltılması ve Anayasa'nın öngördüğü düzenin olabildiğince iyi işletilmesi zorunluğu dolayısıyla, seçimleri geciken üyelerin dört yıllık görev süresinin kısaltılmasında Anayasa'ya aykırılık görülemez.

f) 45 sayılı Yasanın değişik 14. maddesinin birinci fıkrasında öngörülen üyelerin seçimin tamamlanması bekletilmeden göreve başlatılacakları hükmünün ereği, olabileceğince az bir gecikme ile Kurulun yarısının yenilenmesini ve yeni üyelerin öbür üyelerle birlikte Kurulda çalışmasını sağlamaktır. Buna göre Anayasa'ya aykırılık yoktur.

g) Geçici 2. madde, Anayasa'nın kurduğu dört yıl görev yapma ve iki yılda bir Kurulun yarı üyelerinin değişmesi düzenini işlemlerini sağlamak üzere konulmuştur. İlk kuruluşta buna benzeyen bir hükmün uygulanmış olması Senatoca seçilmesi gerekli üyelerin seçimlerinde yıllarca gecikme olması yüzünden hiç bir eylemler sonu vermemiş, Anayasa'nın öngördüğü düzen gerçekleşmemiştir. Bozulmuş olan iki yılda bir kurulun yarısının değişmesi ve üyelerin dört yıl görev yapmaları düzenini olabildiğince çabuk işletme zorunluğu dolayısıyla, şimdiki geçici hükmün konulmuş olduğu gözönünde tutulunca, bunda Anayasa'ya aykırılık görülemez; çünkü Anayasa'nın buyurucu hükümleri ile kurulmak istenen bir düzenin gerçekleşmesi düşüncesi, süreye bağlı kamu hizmetinde görev alan kişilerin olağan süreden önce görevlerinden ayrılmamaları gereğinden daha üstün bir nitelik gösterir. Gerçekten, Anayasa'nın kesin buyruğuna dayanan bir düzenin gerçekleştirilmesinin söz konusu olduğu durumlarda, o düzeni gerçekleştirmekle görevli kılınanların düzeni aksatacak sonuçlar doğuran kazanılmış hakları olabileceği düşüncesine yer verilemez ve bu görüşte Anayasa'nın hukuk devleti ilkesine aykırılık bulunamaz.

Her ne kadar davacı, ancak yeni Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra seçilip göreve başlayacak üyeler için böyle bir geçici hükmün kabulünün doğru olacağını ileri sürmekte ise de, bu görüş Anayasa'ya uygun değildir; zira bu görüş, şimdiki Yasanın yürürlüğe girmesinden önce seçilmiş ve fakat göreve başlamamış ve Kurulun tümünü meydana getiren üyelerin herhangi bir değişmeye yer kalmadan dört yıl görev yapmaları ve dört yıl sonunda hepsinin birden değişmesi sonucunu doğurur ki, bu durum Kurul'un yarısının iki yılda bir değişmesi ile Kurulun görüşlerinde ve tutumunda temelli değişikliklerin ve böylece aynı durumlarda eşitliğe aykırı işlemler yapılmasının önlenmesi ilkesinin gerçekleşmesine engel olur; oysa bir kurul üyesinin görev süresinin sonuna değin görevde kalması herşeyden önce onun kişisel durumunu ilgilendirdiği, Kurulun çalışma biçiminin bir güvencesi olan yarısının iki yılda bir değişmesi ilkesi ise Kurulun özlük işlerini göreceği binlerce hâkimi ilgilendirdiği gözönünde tutulursa bu ikinci düşüncenin Anayasa bakımından birincisine daha üstün tutulmak gerektiği kolayca anlaşılır. Kaldı ki yarısının değişmesi söz konusu edilen bu günkü Kurulda C. Senatosu ve Millet Meclisince seçilen üyeler içinden ad çekmeye girecek olanların hepsi hâkimlikten gelmiştir ve ad çekme sonucunda Kuruldan ayrılmaları gerekse bile hepsinin hâkim olmak hakları olduğu gibi durmaktadır. Başka deyimle devletle olan kişisel ilişkilerinde ve kişisel kazanılmış haklarında bir değişme yoktur. Dâva dilekçesinde anılan Mahkememizin 11/12/ 1964 günlü ve Esas 63/138, Karar 64/71 sayılı kararında söz konusu edilen kazanılmış hak ise, emekliliğe ilişkin kazanılmış haklardır ve orada bu hakların

Esas No:1967/27
Karar No:1968/49

tanınmasına engel olacak nitelikte ve Anayasa'ya dayanan bir kamu düzeni düşüncesi söz konusu değildir.

Dâva konusu geçici maddenin yasa yapma tekniğine uymaması ve yazılışında duraksamalara yol açabilecek bir yanılma bulunması dahi Anayasa'ya aykırılık sayılamaz.

Açıklanan nedenlerden dolayı geçici hükümde de Anayasa'ya aykırılık yoktur.

SONUÇ:

45 sayılı Kanunun 868 sayılı Kanunla değişik;

1- 6. maddesinin dört ve beşinci fıkralarının;

2- 14. maddesinin birinci fıkrasının;

3- Geçici 2. maddesinin ikinci fıkrasının;

Anayasa'ya aykırı olmadığına ve bu hükümlere yönelen dâvanın reddine 24/10/1968 gününde oybirliğiyle karar verildi.

Başkanvekili
Lütfi Ömerbaş

Üye
İhsan Keçecioglu

Üye
Salim Başol

Üye
Feyzullah Uslu

Üye
A. Şeref Hocoğlu

Üye
Celalettin Kuralmen

Üye
Hakkı Ketenoğlu

Üye
Fazıl Uluocak

Üye
Sait Koçak

Üye
Avni Givda

Üye
Recai Seçkin

Üye
Ahmet Akar

Üye
Halit Zarbun

Üye
Ziya Önel

Üye
Muhittin Gürün